

Saksframlegg

Arkivsaksnr : 21/00762-9

Saksbehandler: Pål-Krister Vesterdal Langlid Trøndelag Bondelag (intern)

Trøndelag Bondelag - Innspill til Norges Bondelag angående jordbruksforhandlingene 2022

Vedtak

Styret vedtar forslag til uttalelse, og legger den fram for behandling i årsmøtet i Trøndelag Bondelag

Saksutredning

Trøndelag Bondelag oversender med dette sitt innspill til Jordbruksforhandlingene 2022. Innspillet bygger på behandling fra 57 lokallag, fra regionleddene av samvirke- og interesseorganisasjoner og en omfattende gjennomgang fra styret i Trøndelag Bondelag.

1 Ut av pandemien med krig på Europeisk jord

Verden har lagt bak seg to år med en helt ekstraordinær situasjon som følge av koronapandemien. Pandemien og håndteringen av denne både nasjonalt og internasjonalt har påvirket matproduksjonen direkte, kanskje særlig med de utfordringene dette har skapt for tilgangen på arbeidskraft og innsatsfaktorer. Med gjenåpningen av samfunnet, var forventningen både i samfunnsliv og næringsliv at rammevilkår og befolkningens vaner over tid ville normalisere seg igjen, med de muligheter og utfordringer det ville gi. Forstyrrelsene pandemien har gitt når det gjelder produksjon, logistikk og verdenshandelen har i det siste halve året resultert i en historisk sett sterk kostnadsvekst for landbruket både her hjemme og internasjonalt.

Brudd i jordbruksforhandlingene 2021 og stor misnøye i næringa angående lønnsomhet og rammevilkår har prega den landbrukspolitiske debatten og valgkampen til Stortingsvalget det siste året. Samtidig har landet fått en ny Regjering som har lagt historisk sett meget ambisiøse målsettinger til grunn for videre utvikling av landbruket. Dette politiske signalet oppfattes å være svært viktig.

Fundamentalt endra sikkerhetspolitisk situasjon

Morgenen 24.02.22. våknet vi til nyhetene om russisk invasjon av den selvstendige staten Ukraina, øst i Europa. Denne datoen vil endre den internasjonale samfunnsordenen både i Europa og i verden, uavhengig av utfallet av invasjonen. Svært få har kunnet forestille seg, og i enda mindre grad sannsynliggjøre, at en slik storstilt aggressiv invasjonskrig var et mulig scenario i hjertet av Europa. Ukraina er Europas nest største land, og er verdens 6. største eksportør av korn. Europa har ikke erfart en så spent sikkerhetspolitisk situasjon siden den kalde krigen, og vi har ikke sett så omfattende krigshandlinger på Europeisk jord siden Andre verdenskrig.

Europa og det internasjonale samfunnet har iverksatt historisk harde økonomiske sanksjoner rettet mot Russland, og vesten bidrar også med forsyninger og militært utstyr på Ukrainsk side. Denne sikkerhetspolitiske unntakstilstanden vil få store politiske konsekvenser i samarbeidet mellom øst og vest – den politiske dialogen er fraværende.

Vestens sanksjoner vil ramme Russlands økonomi hardt, men vil også ramme den vestlige økonomien. Russlands helt sentrale funksjon som leverandør av olje og naturgass til Vest-Europa vil sannsynligvis kunne falle bort. Omkring 1/5 del av Europas forbruk av naturgass kommer fra Russland. Situasjonen har gitt en sterk og rask økning av energiprisene internasjonalt.

Russland og Ukraina stod i 2020 for mellom 25% og 30% av all eksport av hvete til verdensmarkedet. En vet enda ikke hvordan handelen med korn på verdensmarkedet vil bli påvirket av krigen, men det er stor sannsynlighet for at vedvarende krigshandlinger på Ukrainisk jord vil påvirke produksjonen direkte gjennom mangel på innsatsfaktorer og arbeidskraft på grunn av krigsmobilisering, og risikoen for liv og helse for de som skal drive jorda.

Kombinasjonen av stor usikkerhet, knapp råvaretilgang, og at finansielle investorer finner det interessant å spekulere i råvaremarkedene, vil presse prisene ytterligere opp både på innsatsfaktorer og på mat på verdensmarkedet. Logistikksystemene blir påvirket direkte av konflikten. Ukraina har flere atomkraftanlegg innenfor sine grenser, og Russland er verdens største atomvåpenmakt. Risikoen for kjernefysiske hendelser er økt i krigssonen og eventuelle ulykker vil kunne påvirke mulighetene for jordbruk og matproduksjon over store geografiske områder, jf Tsjernobylulykken i 1986. Samtidig er Russland en helt sentral leverandør av kalium, fosfat og nitrogen til kunstgjødselindustrien i Europa. Yara er i normalsituasjonen avhengig av russisk leveranser, samtidig som Yara nå selv reduserer sin produksjonskapasitet i Europa på grunn av de høye energiprisene.

2,5 millioner Ukrainere har blitt tvunget til å flykte fra landet, og Europa står overfor en dramatisk flyktningsituasjon. Det er pr nå knyttet stor usikkerhet til hvor lenge selve krigshandlingene vil fortsette, og i like stor grad hvor lenge de omfattende sanksjonene vil bli videreført.

Det som imidlertid er helt sikkert er at konflikten vil gi svært omfattende politiske, økonomiske og sosiale konsekvenser i Europa.

Behov for styrka norsk matproduksjon

Trøndelag Bondelag tar sterk avstand fra krigshandlingene og Russlands invasjon av Ukraina. Vesten vil gjennom økonomiske sanksjoner ramme Russland hardt. Situasjonen vil i vesentlig grad påvirke internasjonal produksjon og handel av landbruksvarer, og gir stor uro på internasjonale råvaremarkeder. Norsk landbruk kan ikke forvente at rammevilkårene vil normalisere seg etter Pandemien. Vi vil sannsynligvis se en fortsatt sterk kostnadsvekst i tida framover. Situasjonen er uoversiktlig.

FNs matvareprogram har allerede advart mot at følgene av krigen vil kunne føre til en omfattende hungerskatastrofe internasjonalt. Situasjonen betyr også at vestlige land, Norge inkludert, vil måtte reorientere og forsterke sin politikk omkring sikkerhet, forsvar og beredskap. Det å sikre stabile rammevilkår for egen matproduksjon, og dermed forsyning av mat til egen befolkning, vil være et sentralt ledd i å øke samfunnets evne til å møte nye utfordringer.

Trøndelag Bondelag mener at målsettingene Regjering og Storting har vedtatt om styrking av rammevilkårene for norsk matproduksjon, er helt avgjørende for å sikre egen verdikjede for mat og kompetanse framover.

Kostnadsveksten setter norsk landbruk med både husdyrproduksjon, grønt- og kornproduksjon under sterkt press, og Trøndelag Bondelag frykter en betydelig avskalling av produsenter på grunn av at mange ikke har økonomi til å opprettholde drift. Dette vil i neste omgang slå direkte negativt ut på selvforsyningen. Staten må i denne situasjonen på vegne av fellesskapet redusere den økonomiske usikkerhet i jordbruket for å opprettholde og øke egen matproduksjon.

Regjeringen må derfor raskt gjennomføre den vedtatt økonomiske opptrapping for landbruket. Vårens jordbruksforhandlinger må innebære et historisk vendepunkt i norsk landbrukspolitik i så måte.

2 Sammendrag

Stortinget har gjort vedtak om at inntektsgapet mellom landbruket og andre grupper skal tettes i løpet av stortingsperioden.

Trøndelag Bondelag krever at jordbruket i vårens jordbruksforhandlinger skal:

1. **Kompenseres for ekstraordinære kostnadsøkninger både for 2021, 2022 og 2023.**
2. **Gis økte inntektsmuligheter kronemessig lik andre sammenlignbare grupper i samfunnet.**
3. **Tette inntektsgapet mot andre grupper med minst ¼.**

Dette vil forde både økt prisuttak i markedet og betydelig økt støtte med budsjettmidler over jordbruksavtalen.

Gjennomføring av opptrappingsplanen må følges tett med landbrukspolitiske virkemidler for produksjonsregulering og markedsregulering for å hindre at bedre lønnsomhet resulterer i overproduksjon og påfølgende prisfall. Overproduksjon vil bringe næringa inn i en negativ inntektsspiral, stikk i strid med Stortingets og næringas målsetting. Det må derfor innføres nye reguleringstiltak på produsentnivå for flere produksjoner.

2.1 Styrka tollvern en forutsetning for tetting av gap

Importvernet må styrkes gjennom overgang fra kronetoll til prosenttoll for en rekke norske landbruksvarer. Denne endringen vil skape nødvendig rom både for volum og pris i markedet for norske landbruksvarer framover. **Endringene i tollvernet til prosenttoll må sikres i prosessen med revidert statsbudsjett for 2022, samt i budsjettprosessen for 2023. En slik endring er en forutsetning for å kunne tette inntektsgap i løpet av inneværende Stortingsperiode.**

Høyere verdensmarkedspriser øker på kort sikt muligheten til å øke innenlandske priser på landbruksvarer, men overgangen til prosenttoll er nødvendig for å kunne opprettholde og ytterligere øke innenlandske priser når verdensmarkedet igjen normaliserer seg.

2.2 Nærmere prioriteringer ved jordbruksforhandlingene 2022

- a. **Økt lønnsomhet i matproduksjon basert på norske ressurser.**
- b. **Økt selvforsyningsgrad i norsk matproduksjon og styrking av nasjonal matvareberedskap**
- c. **Styrka kanaliseringpolitikk, styrking av små og mellomstore bruk, og utjevning mellom distrikt.**
- d. **Betydelig styrking av velferdsordningene i landbruket.**
- e. **Betydelig styrking av investeringsvirkemidlene både over og utenfor jordbruksavtalen.**

A. Øke lønnsomhet i matproduksjonen basert på norske ressurser.

- En betydelig inntektsutvikling som tetter inntektsgapet mellom landbruket og andre grupper med minst ¼ i jordbruksforhandlingene 2022.
- Innføre prosenttoll på en rekke norske landbruksvarer og tette smutthull i importvernet for å forhindre større import enn intensjonene i tollavtaler
- Økt inntektsmulighet gjennom økt målpris/markedsprisuttak i de produksjoner hvor det er rom innenfor eksisterende tollvern
- En historisk stor økning av budsjettoverføringene til landbruket.
- Styrke velferdsordningene særskilt for å sikre gårdbrukerne og deres familier evne og mulighet til avløsning ved sykdom og fødsel, og ferie og fritid.
- Etablere nye produksjonsregulerende virkemidler for å sikre at økt lønnsomhet i næringa ikke resulterer i overproduksjon og påfølgende prisfall.
- Styrke markedsordningene hvor samvirket har hovedansvar for markedsreguleringen.
- Trøndelag Bondelag støtter et klart flertall av lokallaga i at alle produksjoner trenger inntektsløft. Samtidig gir innspillene klare føringer på at grovforproduksjonene i hovedsak melk, ammeku og sau, prioriteres særskilt etterfulgt av korn, grøntnæring og egg.

B. Øke selvforsyningsgrad i norsk matproduksjon og styrking av nasjonal matvareberedskap.

- Norge må som selvstendig stat styrke sivil beredskap og nasjonal selvforsyning i lys av den pågående sikkerhetspolitiske krisen i Ukraina. Det er svært stor usikkerhet mht videre utvikling av den militære konflikten, den massive flyktningkrisen og risikoen for kjernefysiske ulykker. Det er også meget usikkert hvordan krigshandlingene og de økonomiske sanksjonene fra vesten vil påvirke verdensøkonomien og verdens matproduksjon. De negative konsekvensene vil bli svært omfattende i et historisk perspektiv, og de vil også ramme Norge.
- Regjering og storting må sikre en spredt, robust og løpende matproduksjon basert på egne naturgitte ressurser for å sikre matforsyning til egen befolkning og å unngå å belaste verdensmarkedet for mat med norsk forbruk. Velfungerende verdikjeder fra jord til bord er en forutsetning.
- Forsterke forsynings sikkerheten gjennom særskilte tiltak. Produksjon og beredskapslagring av matkorn er helt avgjørende i en situasjon hvor verdens 6. største eksportør av mathvete er offer for invasjonskrig, med verdens klart største hveteeksportør som invasjonsmakt.
- Kompensere ekstraordinære kostnadsøkninger i primærleddet for å stimulere innenlandsk produksjon av særlig viktige produkter, som for eksempel matkorn, oljevekster og proteinvekster.
- Øke andelen norskprodusert råstoff til kraftfôr gjennom prisøkning på norske proteinvekster.
- Avsette midler til utvikling og prøving av nye produkter som kan erstatte importvarer.
- Styrke forsknings- og utviklingstiltak som bidrar til å øke matproduksjonen i Norge basert på norske ressurser.
- Iverksette tiltak for å øke forbrukerens bevissthet i å velge norskprodusert mat
- Lagringstilskudd på frukt og grønt for å forlenge sesongen for norske varer.

C. Styrka kanaliseringpolitikk, styrking av små og mellomstore bruk, og utjevning mellom distrikt.

- Aktiv struktur- og distriktsinnretning i virkemiddelbruken er en forutsetning for å sikre spredt produksjon og å øke jordbruksarealet, ved å ta tilbake det betydelige arealet som har gått ut av drift de senere årene.
- Videreføre og styrke kanaliseringspolitikken for å utnytte potensialet for kornproduksjon i Norge. Spesiell satsing på matkornproduksjon og proteinvekster.
- Styrking av kornøkonomien gjennom økt kornpris, og satsing på små og mellomstore bruk gjennom differensiert arealtilskudd.
- Tydelig distrikts- og strukturprofil på arealtilskudd i alle produksjoner med mål om å sikre produksjon og utnytting av verdiskapingspotensialet over hele landet.
- Styrke økonomien i grovfôrproduksjonene gjennom økt beitetilskudd og arealtilskudd, og i hovedsak opprettholde differensiering på distrikt og struktur.
- Arealtilskudd til grovfor i sone 4 må imidlertid økes vesentlig mer enn korn i samme sone. Sone 4 er en kombinert grovfor- og kornsone, og grovfortilskuddet har ikke blitt prioritert på lang tid.
- Innføre småskiftetilskudd og driftsvansketilskudd, jf partssammensatt arbeidsgruppe fra 2018.
- Innføre tak på husdyrtilskudd og arealtilskudd.
- Fraktordninger som dekker den reelle kostnadsforskjellen mellom distrikta og sentrale områder.
- Regionalt miljøprogram må generelt styrkes.

D. Velferdsordninger

- Revitalisere velferdsordningene i landbruket for å sikre gårdbrukere ferie og fritid og sikkerhet ved sykdom og fødsel. Dette er avgjørende for å styrke rekrutteringa til næringa, HMS i landbruket og at jordbruksbefolkningen sikres tilgang til tilsvarende goder og sikkerhetsnett som andre grupper i samfunnet.
- Et stort flertall av lokallaga i Trøndelag mener at velferdsordningene skal prioriteres høyere enn andre tilskuddsordninger i år.
- Dagsatsen for avløsning ved sykdom og fødsel må økes slik at den minimum dekker den reelle avløserkostnaden pr dag ved sykdom. Trøndelag Bondelag erfarer at denne kostnaden i realiteten ligger i størrelsesorden 2 600 kroner pr dag.
- Faktor for beregning av maks dagsats sykdomsavløsning i de enkelte produksjonene (dyretall og areal) må også heves for å sikre tilstrekkelig tilskudd ved ulike bruksstørrelser.
- Tilskudds til avløsning ved ferie og fritid gir ikke den aktive gårdbrukeren rom for ferie og fritid på linje med befolkningen generelt. Makstilskuddet må derfor mer enn dobles til 200 000 kroner.
- Tilskuddsgrunnlaget (dyretall og areal) for avløsertilskuddet må også heves for å sikre ferie og fritid ved ulike bruksstørrelser. Ammeku må prioriteres særskilt i denne sammenhengen.
- Tidligpensjonsordningen må prioriteres for å legge til rette for generasjonsskifte. Tilskuddssatsen må dobles både for enbrukerpensjon og tobrukerpensjon. Samtidig foreslår Trøndelag Bondelag at aldersgrensen for å komme inn i ordningen senkes fra 62 år til 55 år.

E. D. Styrking av investeringsvirkemidler.

- Investeringsvirkemidlene er helt avgjørende for fornying av produksjonsapparatet i primærledet i verdikjeden for mat.
- Øke totalpotten av investeringsvirkemidlene **over jordbruksavtalen for å sikre investeringer i hele bredden av produksjoner i norsk jordbruk.**
- **Finansiere 1 mrd kr utenfor jordbruksavtalen rettet mot innfrielse av løsdriftskravet i melkeproduksjonen og ammekuproduksjonen, jf. Hurdalsplattformen.**
- Avsette en øremerket pott til investeringer i frukt-, bær, potet og grøntproduksjonen.
- Investeringsvirkemidlene må brukes langt mer aktivt for å nå landbrukspolitiske målsettinger. Det må investeres på gårdsbruk over hele landet for å utnytte jordbruksarealet og potensialet for matproduksjon.
- Investeringsstøtten må sikre en bruksstruktur tilpasset ressursgrunnlaget og ivareta nye krav til dyrevelferd og klimatiltak.
- Sikre at investeringsstøtten blir brukt til å reinvestere/fornye driftsapparatet uten å måtte øke produksjonen.
- **Tilskuddstak og tilskuddprosent må økes for å redusere kapitalbindingen i jordbruket.** Høy gjeldsgrad og kapitalbinding presser lønnsomheten og øker sårbarheten i produksjonen ved kostnads- og renteøkninger. Nedskrivning av investeringskostnadene gjennom investeringsstøtte vil gjøre jordbruket mindre sårbart, og vil kunne innrettes svært målrettet mot å sikre grunnlag for videre drift på små og mellomstore bruk og sysselsetting i distriktene. Tilskuddstaket bør løftes til i størrelsesorden 3 mill kroner, for at opprettholde den relative verdien i investeringsprosjektene sette i lys av den omfattende kostnadsveksten det siste året.
- Maksimalt kostnadsgrunnlag for generasjonsskiftetilskuddet økes 2,5 millioner kroner.
- Tretilskuddet videreføres, og styrkes for å dekke opp kostnadsveksten på trevirke.
- Innovasjon Norge må ta større risiko i distriktene og prioritere kapitaltilgangen i de områdene hvor pantegrunnlaget vil være lavere enn i sentrale områder.
- Styrk tilskudd til drenering og SMIL-ordningen for investering i grøfting og hydrotekniske tiltak, utnytting av beiteressurser og reduksjon av forurensning fra jordarealer.

3 Inntektsramme og fordeling på pris og tilskudd

Den overordna målsettingen om kostnadskompensasjon, inntektsutvikling som andre i kroner og tetting av minst ¼ av inntektsgapet, vil forutsette en historisk stor økonomisk ramme for jordbruksforhandlingene våren 2022.

De eksakte størrelsene vil vi først få når budsjettnemnda har lagt sine prognoser for 2023. Det er imidlertid helt på det rene at en vil snakke om en ramme for flere historisk sett «vanlige» jordbruksoppgjør i et og samme år. Gjennomføring av en opptrappingsplan i Stortingsperioden vil forutsette høye rammer også i 2023 og 2024 og 2025. **Det er med andre ord svært store ambisjoner for et evt forhandlingsresultat, forventningene ute i næringa og i lokallagsapparatet er skyhøye. 41,4% av lokallaga krever at inntektsgapet må tettes med mellom 60 000 og 90 000 kr pr årsverk, mens hele 43,1% av lokallaga krever at gapet tettes med mer enn 90 000 kr pr årsverk.**

I vårens jordbruksforhandlinger vil oppbyggingen av den økonomiske ramma for oppgjøret måtte inneholde det som er mulig å ta ut i form av økte priser i markedet. Rommet innenfor eksisterende tollvern er i stor grad utnyttet, og potensialet for prisuttak uten å tape betydelig volum til import er

dermed relativt begrensa. **Høye verdensmarkedspriser øker imidlertid dette rommet, og gir en relativt kortsiktig mulighet til å øke markedsprisuttaket i Norge. Denne må utnyttes, men må følges av en storstilt overgang fra kronetoll til prosenttoll for en rekke landbruksvarer i Statsbudsjettet for 2023. Dette vil gi et varig økt rom for å øke pris og volum for norske produkter i åra etter 2022.**

Våren 2022 vil imidlertid en betydelig del av den økonomiske ramma for forhandlingene måtte komme i form av budsjettmidler. Budsjettmidlene må brukes aktivt for å styrke den landbrukspolitiske virkemiddelbruken rettet mot distrikt, struktur, velferdsordninger, samt dyrevelferd og bærekraft. Særskilte investeringsvirkemidler må finansieres utenfor jordbruksavtalens ramme med 1 mrd kroner.

a. Produksjoner;

70,7% av lokallaga mener at alle produksjoner må prioriteres, i og med at alle produksjoner må få tettet inntektsgapet. De resterende 30 % av lokallagene som ønsker en prioritering av enkeltproduksjoner, prioriterer kumelk, ammeku og sau øverst, dernest korn og grønt.

b. Områder;

Hoveddelen av lokallagene sier alle regioner må prioriteres likt. Det vil si at det er like viktig å tette inntektsgap i alle geografiske områder. Dette er også i tråd med Regjeringens målsetting. Men det å nå dette målet vil sannsynligvis kreve differensiert virkemiddelbruk.

De lokallagene som ønsker ulik prioritering, ønsker prioritering av sone 4, 5A og 5B.

c. Bruksstørrelse

- 74% av lokallagene er helt eller delvis enig i at det bør innføres tilskuddstak i alle produksjoner. Med begrunnelse å bremse strukturutviklingen og å prioritere små og mellomstore bruk.

Målpris

Vi mener at målprisen bør økes på korn for å optimalisere kanalisering målene. Det forutsettes at rammeoverføringen kompenserer for dette, gjennom prisnedskrivning av korn til kraftfôr. Økt norsk selvforsyningsgrad basert på mer norsk korn krever en bedre kornøkonomi, mens husdyrproduksjonene, spesielt de kraftfôrkrevende, ikke tåler en økt kraftfôrpris.

Trøndelag Bondelag mener også at pris er en viktig faktor for å initiere økt dyrking av arter som kan erstatte noe av proteinimporten til kraftfôr, og imøtekomme kraftfôrproducentenes ønske om mer havre og fôrhvete i kraftfôret.

Gitt den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen med stor sannsynlighet for redusert tilgang på matkorn på verdensmarkedet, må matkornproduksjonen stimuleres særskilt på pris i vår. De internasjonale råvareprisene har økt betydelig bare i løpet av den første uka av konflikten.

Vi foreslår derfor en differensiert økning av målpris på korn fordelt på:

- hvete, matkorn,
- rug, matkorn
- bygg, fôrkorn
- havre, fôrkorn
- oljefrø

Trøndelag Bondelag foreslår at det etableres målpris på fôrhvete som ligger 5 øre under mathvete.

Trøndelag Bondelag mener det er rom for å øke målprisen på melk, og foreslår målpris 50 øre pr liter melk for kostnadskompensasjon og tetting av inntektsgap.

Målpris på grønnsaker økes med minst 10% for kostnadskompensasjon og tetting av inntektsgap.

Målpris på potet økes med mer enn 60 øre pr kg for kostnadskompensasjon og tetting av inntektsgap.

4 RMP

Trøndelag Bondelag foreslår å doble avsetningen til Regionalt miljøprogram betydelig til 1,2 milliarder kroner.

Formålet med satsingen er å styrke og målrette landbrukets innsats på klima og miljø, i tråd med landbrukets klimaplan, Næringspolitisk program og bærekraftstrategi. Alle nye tiltak som tas inn i RMP ordningen må finansieres med nye midler. Det må gjøres vurderinger om noen av tiltakene under RMP også kan løftes ut av ordningen (klimarådgiving (bionova), setertilskuddet (pt))

RMP er i dag (jordbruksavtalen 2021) på 601 millioner. I tråd med formuleringene over bør det løftes til 1,2 milliard

En økning av RMP potten (og satsene) betydelig vil i tillegg til å

1. være et stimuli til å iverksette tiltak,
2. dekke merkostnadene til å iverksette tiltak,
3. gi inntektsmuligheter som ikke er produksjonsdrivende.

Trøndelag Bondelag mener dette er et legitimt og godt grep å bruke i år da kravet om økt inntekt trolig blir det som overskygger alt. Da blir det om å plassere inntektsmulighetene i det som også styrer landbruket i en bærekraftig retning, og som ikke leder ut i overproduksjon. En rekke av virkemidlene over RMP bidrar i tillegg til miljø- og klimagevinst også i stor grad til bedre agronomisk praksis. Dette vil også påvirke produksjonsøkonomien i positiv retning i et lengre perspektiv.

5 Økologisk

På en rekke økologiske produkter er det i dag underskudd i forhold til hva markedet etterspør, og nye lokale omsetningskanaler gir økt omsetning av økologiske produkter. Det er viktig at norsk landbruk er i stand til å møte denne etterspørselen og bidra til lokal vekst på området. Økologisk landbruk bør derfor utvikles i takt med markedet for økologiske produkter, slik at produksjonen tilpasses etterspørselen. Likeså gir produksjonen i de økologiske miljøer en positiv effekt i agronomikunnskapen for konvensjonelle brukere.

- Økt prisuttak i markedet er avgjørende for både å dekke merkostnader og å sikre lønnsomheten i økologisk produksjon.
- Virkemidlene må innrettes slik at de stimulerer til best mulig vekstskifte og økt produksjon. Det må stilles strenge avlingskrav for økologisk areal.
- Det produseres for lite økologisk korn i Norge, både mat- og fôrkorn. Det bør legges til rette for å dekke de behovene markedet etterspør når det gjelder økologisk korn gjennom pris på kornet. Bare en femtedel av behovet dekkes av norsk produksjon. For å opprettholde

konkurranseskraft ved prisøkning, bør det vurderes å benytte prisnedskrivning på økologisk korn.

- På lik linje med at husdyrtilskuddene i konvensjonell produksjon er foreslått økt betydelig, så må husdyrtilskuddene økes også i økologisk produksjon.
- Styrke rådgivningen for produsenter som legger om.
- Prioritere markedsprosjekter, særlig for frukt, bær, grønt og korn

6 Klimavirkemidler over jordbruksavtalen

- Trøndelag Bondelag mener at klimavirkemidler rettet mot jordbruket i all hovedsak skal finansieres utenfor jordbruksavtalen. Det er en rekke virkemidler over jordbruksavtalen som både har positiv effekt på agronomi, miljø og klima, for eksempel RMP. Disse ordningene kan fortsatt ligge på jordbruksavtalen, men nye ordninger må ikke belaste ramma i jordbruksavtalen.
- Bionova må etableres som målretta virkemiddelapparat for å stimulere utviklingen av klimavennlig landbruk i Norge framover. Det er viktig at Bionova stimulerer aktive og konkrete klimatiltak på gårdsnivå, slik at ikke satsingen «smuldrer bort» i overordna rådgivning og forskning. Etablere fondskapital på 10 mrd kr utenfor jordbruksavtalen.
- SMIL-ordningen og tilskudd til drenering må styrkes.

7 Investeringsvirkemidler

- Regjeringen har i Hurdalsplattformen slått fast at det skal avsettes en milliard kroner utenfor jordbruksavtalen for finansiering av nødvendige investeringstilskudd for å sikre overgangen fra båsfjøs til løsdriftsfjøs i melkeproduksjon og spesialisert ammekuproduksjon innen fristen 2034. Det er svært viktig at denne nødvendige fornyingen av driftsapparat ikke belaster ramma i jordbruksoppgjøret.
- I tillegg til dette mener Trøndelag Bondelag der er nødvendig å prioritere mer midler gjennom den ordinære IBU-ordningen over jordbruksavtalen. De ordinære investeringsvirkemidlene kan da nyttes til investeringer i hele spekteret av produksjoner i jordbruket.
- Trøndelag Bondelag mener det må avsettes en egen pott for investeringer i grøntsektoren.
- Investeringsvirkemidlene må brukes langt mer aktivt for å nå landbrukspolitiske målsettinger. Det må investeres på gårdsbruk over hele landet for å utnytte jordbruksarealet og potensialet for matproduksjon.
- Investeringsstøtten må sikre en bruksstruktur tilpasset ressursgrunnet og ivareta nye krav til dyrevelferd og klimatiltak.
- **Tilskuddstak og tilskuddprosent må økes for å redusere kapitalbindingen i jordbruket.** Høy gjeldsgrad og kapitalbinding presser lønnsomheten og øker sårbarheten i produksjonen ved kostnads- og renteøkninger. Nedskrivning av investeringskostnadene gjennom investeringsstøtte vil gjøre jordbruket mindre sårbart, og vil kunne innrettes svært målrettet mot å sikre grunnlag for videre drift på små og mellomstore bruk og sysselsetting i distriktene. Tilskuddstaket bør løftes til i størrelsesorden 3 mill kroner, for at opprettholde den relative verdien i investeringsprosjektene sett i lys av den omfattende kostnadsveksten det siste året.
- Maksimalt kostnadsgrunnlag for generasjonsskiftetilskuddet økes 2,5 millioner kroner.

- Tretilskuddet videreføres, og styrkes for å dekke opp kostnadsveksten på trevirke.
- Sikre at investeringsstøtten blir brukt til å reinvestere/fornye driftsapparatet uten å måtte øke produksjonen.
- Innovasjon Norge må ta større risiko i distriktene og prioritere kapitaltilgangen i de områdene hvor pantegrunnlaget vil være lavere enn i sentrale områder.

8 Velferdsordninger

Hvor høyt skal de prioriteres?

- 75% av lokallagene er helt eller delvis enig i at velferdsordningene må prioriteres høyere enn andre ordninger i år. Det vurderes å være et stort etterslep i satsene i ordningene. Trøndelag Bondelag er helt enig i dette.

Er det ordninger innenfor velferd som bør prioriteres særskilt?

- Både avløsning ved ferie og fritid og tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel vurderes begge så viktige at de bør prioriteres høyest.
- Ferie og fritid må gi gårdbrukeren avlastning i drifta og også reell mulighet til ferie. Dette er meget viktig og forebyggende for bondehelsa.
 - o Tilskudds til avløsning ved ferie og fritid gir ikke den aktive gårdbrukeren rom for ferie og fritid på linje med befolkningen generelt. Makstilskuddet må derfor mer enn dobles til 200 000 kroner.
 - o Tilskuddsgrunnlaget (dyretall og areal) for avløsertilskuddet må også heves for å sikre ferie og fritid ved ulike bruksstørrelser. Ammeku må prioriteres særskilt i denne sammenhengen.
- Sykdomsavløsningsordninga må være så god at den faktisk reduserer den økonomisk risikoen for gårdbrukeren ved innleie av avløser ved sykdom og fødsel. Særlig ved langvarig sykdom, så blir konsekvensene uholdbare økonomisk.
 - o Dagsatsen for avløsning ved sykdom og fødsel må økes slik at den minimum dekker den reelle avløserkostnaden pr dag ved sykdom. Trøndelag Bondelag erfarer at denne kostnaden i realiteten ligger i størrelsesorden 2 600 kroner pr dag.
 - o Faktor for beregning av maks dagsats sykdomsavløsning i de enkelte produksjonene (dyretall og areal) må også heves for å sikre tilstrekkelig tilskudd ved ulike bruksstørrelser.
- Tidligpensjonsordningen må prioriteres for å legge til rette for generasjonsskifte. Tilskuddssatsen må dobles både for enbrukerpensjon og tobrukerpensjon. Samtidig foreslår Trøndelag Bondelag at aldersgrensen for å komme inn i ordningen senkes fra 62 år til 55 år.
- Trøndelag Bondelag mener det er urimelig at tilskudd til avløsning ved sykdom avkortes med lønnsinntekt. Dette har vært utredet, men må vurderes igjen. Mange har et driftsomfang som innebærer at det må hentes lønnsinntekt utenfor bruket. Det er urimelig at dette da skal avkortes opp mot dagsatsen i sykdomsavløsningsstilskuddet.

9 Avlingskade/ tilskudd til produksjonssvikt (nytt navn)

Gjøre endringer i ordning?

- Trøndelag Bondelag mener det er helt nødvendig å endre ordningen slik at den dekker tap sammenlignet med faktisk avlingsnivå. Bruken av sjablonmessige avlingstall som grunnlag for beregningene premierer produsenter som ikke driver godt og har lavere avlinger enn snittet,

og straffer de produsentene som har høyere avlinger en gjennomsnittet. Dette mener Trøndelag Bondelag gir en skjevhet i tilskuddsberegningene som ikke kan fortsette.

- Erstatningsberegningene må baseres på gårdens dokumenterte avlingsnivå.
- Spesialproduksjoner, som for eksempel såkorn må også få lagt til grunn den reelle verdien på produktet. Disse produksjonene kommer svært dårlig ut i ordningen slik den fungerer i dag.

10 Dyrevelferd

Tiltak for å forbedre dyrevelferden/unngå dyretragedier

- Trøndelag Bondelag foreslår at det etableres et tilskudd for deltakelse i dyrevelferdsprogram godkjent av Mattilsynet på 10 000 kr pr dyrehold som mottar produksjonstilskudd.
- Tilskudd til veterinære reiser må styrkes. Kritisk for å opprettholde veterinærtilbud i hele landet.
- Vi ser også flere eksempler på at kommunene i distriktene ikke klarer å opprettholde et tilstrekkelig godt veterinærvekttilbud. Dette er kritisk ift dyrevelferd. Det er derfor behov for å evaluere veterinærvekttilbudet og øke satsene i veterinærvekttilbudet.
- Investeringsvirkemidlene må innrettes mot fornying av driftsapparat for å innfri krav til dyrevelferd og investeringstiltak som generelt sett bedrer dyrevelferden i husdyrproduksjonene.

11 Grønnsaker, frukt, bær og potet

- Importvern; må styrkes gjennom overgang fra kronetoll til prosenttoll. Dette må følges opp i prosessen med revidert statsbudsjett for 2022, samt i budsjettprosessen for 2023. Dette vil styrke beskyttelsen for norsk produksjon gjennom bedre tollvern. Det er også en forutsetning for å øke markedsprisuttaket i årene framover.
- Endre bestemmelsene omkring øvre prisgrense. Foreslår å heve denne fra 12% til 15% for å utvide prisintervallet og fleksibiliteten i innenlands prisdannelse på frukt, bær, grønt og potet.
- Målprisøkning på mer enn 10 % på grønnsaker for å ta kostnadsveksten
- Målprisøkning på potet på mer enn 60 øre for å ta kostnadsveksten
- Det må gjeninnføres tak på arealtilskudd, differensiert mellom grønnsaker og potet. Grøntutvalget signaliserer at dette bør ligge i størrelsesorden 400 daa på grønnsaker og på 600 daa for potet.
- Innføring av tilskuddstak i en situasjon hvor det er behov for økt budsjettstøtte, må kombineres med en betydelig økning av satsene på de første arealenheter og på distrikt. Det må også tilføres nye midler på struktur. Arealtilskuddet må økes spesielt på poteter.
- Finansiering av avrensordningen må styrkes vesentlig for å sikre utnyttning av avrens som ressurs, samt hindre negative konsekvenser for miljø og sykdomsspredning ved alternativ bruk, for eksempel som dyrefor.
- Tilskudd til drenering og SMIL-ordningen må prioriteres for å sikre bedre agronomi, økt matproduksjon med mindre klimaavtrykk. Kostnadene knyttet til drenerings- og hydrotekniske tiltak har økt betydelig det siste året. Det foreslås å innføre to satser, avhengig av dreneringsmetode. For eksempel 3 000 kroner pr daa og 6000 kroner pr daa. Drenering er svært viktig for å utnytte avlingspotensialet på jordbruksarealet, og har betydelig positiv effekt på agronomi og redusert klimagassutslipp.

- Investeringsvirkemidler til tunell/drivhus som sikrer kvalitet og lengre sesong for norskprodusert vare. Videre må investeringsvirkemidlene styrkes betydelig innen lager for å sikre kvalitet på lagrede produkter for å utvide sesongen med norske produkter og redusere svinn. Dette er en helt konkret oppfølging av Traaseth-utvalgets anbefalinger.
- Det må avsettes en egen pott av investeringsvirkemidlene som er forbeholdt grøntsektoren for å sikre nødvendige investeringer her i konkurranse med husdyrproduksjonene.
- Virkemiddelbruken gjennom SMIL-ordningen rettet mot hydroteknikk og RMP må styrkes.
- Det foreslås å etableres et inntektsutjevningfond eller gjennomsnittsberegning av inntekter over 5 år, for å dempe konsekvenser av kriseår og årlige inntektsforskjeller.
- Trøndelag Bondelag mener det er svært viktig å sikre Klonavllssenteret i Overhalla. Vi vil videre understreke viktigheten av å prioritere midler til ordningen statskontrollerte settepoteter.
- Finansiering av sortsutvikling er nødvendig både i potet-, bær- og fruktproduksjon
- Rådgiving, forskning og forsøksarbeid innen grøntsektoren må styrkes i en produksjon som er spesielt klimautsatt.
- Tilskudd til forsøksringer/NLR og spesielt til grøntrådgivning må styrkes for å sikre spisskompetanse.
- Det er helt nødvendig å sette fokus på matmakt! Konsentrasjon av makta i det siste leddet av verdikjeden er den største bekymringa vi har i norsk grøntproduksjon, og i Trøndelag spesielt. Sentralisering av produksjon ved sentrale pakkerier og varehandelens distribusjonslagre vil over tid flytte produksjonen til det sentrale Østlandet. Dette vil øke risikoen i forsyningen av grønt i Norge, i tillegg til at en ikke utnytter potensialet for verdiskaping i alle deler av landet med gode nok klimatiske forhold for grøntproduksjon.
- Bidra til å forenkle tilgangen til, og å redusere kostnader ved bruk av arbeidskraft utenfor EU

12 Ku- og geitemelk

Konkurransesituasjonen for norsk melk og ost er særlig utfordrende. Det skjer en kraftig økning i importen av melkeprodukter. En kortsiktig bedring i markedssituasjonen under koronapandemien er nå i ferd med å snu, og importen av ost har hatt en svært stor økning i det siste halve året. Dette utfordrer verdiskapingen i melkeproduksjonen.

Melk og produksjon av storfekjøtt er bærebjelken for en vesentlig del av jordbruksproduksjonen i distrikta. Også i Trøndersk landbruk står melk og storfekjøtt for hoveddelen av verdiskapningen i landbruket. Svært mye av jordbruksarealet er knyttet til disse produksjonene og hoveddelen av sysselsettingen skjer innenfor disse produksjonene.

Trøndelag Bondelag applauderer og støtter lokal foredling av landbruksprodukter, og mener dette er en berikelse for norsk matproduksjon. Vi vil imidlertid henstille til at regelverket for lokal foredling av melk blir gjennomgått på nytt med mål om å sikre at dette tjener målet om lokal småskalaproduksjon. Dette for å forhindre at det etableres virksomheter nært markedet som konkurrerer i større omfang med ordinært marked for konsummelk og fløte

Melkeproduksjonen er i all hovedsak en heltidsproduksjon som forutsetter en konkurransedyktig inntekt dersom en over tid skal opprettholde melkas sentrale landbrukspolitiske rolle.

Hvordan bedre rammevilkåra?

Som nevnt tidligere, så er styrking av tollvernet helt avgjørende for å kunne øke prisuttaket i Norge for en rekke landbruksvarer.

Høye verdensmarkedspriser som følge av den svært spente sikkerhetspolitiske krisen, og ekstrem kostnadsvekst i de internasjonale råvaremarkedene, vil øke rommet for prisuttak i Norge midlertidig. Samtidig vil også vi i Norge få betydelig økte kostnader på helt sentrale innsatsfaktorer. Rommet for prisuttak må utnyttes, men må følges av en storstilt overgang fra kronetoll til prosenttoll for en rekke landbruksvarer i Statsbudsjettet for 2023. Dette vil gi et varig økt rom for prisuttak og volum for norske produkter i åra etter 2022.

Våren 2022 vil imidlertid en betydelig del av den økonomiske ramma for forhandlingene måtte komme i form av budsjettmidler. Budsjettmidlene må brukes aktivt for å styrke den landbrukspolitiske virkemiddelbruken rettet mot distrikt, struktur, velferdsordninger, samt dyrevelferd og bærekraft også i melkeproduksjon. Særskilte investeringsvirkemidler rettet mot overgangen fra bås fjøs til løsdriftsfjøs skal finansieres utenfor jordbruksavtalens ramme med 1 mrd kroner.

Målprisen må økes med 50 øre pr liter melk.

Prioritering av tilskudd:

- Små og mellomstore bruk må prioriteres. Videreføre og forsterke ordningen med tilskudd til små og mellomstore bruk.
- For å sikre melkeproduksjon over hele landet er det viktig å sikre nødvendig fornying av driftsapparatet med økt investeringsstøtte, uten krav om produksjonsøkning
- For å sikre akseptabel inntektsutvikling i melkeproduksjon mener Trøndelag Bondelag at husdyrtilskuddet må økes.
- Velferdsordningene må styrkes betydelig.
- Tilskudds til avløsning ved ferie og fritid gir ikke den aktive gårdbrukeren rom for ferie og fritid på linje med befolkningen generelt.
 - o Makstilskuddet må mer enn dobles til 200 000 kroner.
 - o Tilskuddsgrunnlaget (dyretall og areal) for avløsertilskuddet må også heves for å sikre ferie og fritid ved ulike bruksstørrelser. Ammeku må prioriteres særskilt i denne sammenhengen.
- Sykdomsavløsningsordninga må være så god at den faktisk reduserer den økonomisk risikoen for gårdbrukeren ved innleie av avløser ved sykdom og fødsel. Særlig ved langvarig sykdom, så blir konsekvensene uholdbare økonomisk.
 - o Dagsatsen for avløsning ved sykdom og fødsel må økes slik at den minimum dekker den reelle avløserkostnaden pr dag ved sykdom. Trøndelag Bondelag erfarer at denne kostnaden i realiteten ligger i størrelsesorden 2 600 kroner pr dag.
 - o Faktor for beregning av maks dagsats sykdomsavløsning i de enkelte produksjonene (dyretall og areal) må også heves for å sikre tilstrekkelig tilskudd ved ulike bruksstørrelser.
- For å ivareta kulturlandskapet og å styrke ressursgrunnlaget må beitetilskuddene dobles, dvs både det generelle beitetilskuddet og utmarksbeitetilskuddet.
- Tilskudd til drift av beitelag (OBB) må styrkes for å legge grunnlaget for velfungerende og velorganisert beitebruk i hele landet.
- Tilskudd til tiltak i beiteområder; Tilskuddet skal bidra til god utnytting av utmarksbeiter, redusere tap av dyr og fremme fellestiltak i beiteområdene. Trøndelag Bondelag mener investeringsstøtte til tiltak i beiteområder må økes. Faste tekniske installasjoner som sperregjerder og sankeanlegg må prioriteres høyest, men en betydelig del av potten må også

nyttes på elektronisk overvåkingsutstyr. Trøndelag Bondelag begrunner en økning av midler over denne ordningen med at det er forsvinnende lite midler til fordeling i kommunene til formålet, langt mindre enn behovet. I tillegg ser vi nå en liten revolusjon i beitebruken med rask økning i bruk av digitale overvåkings/beitebruksverktøy. Dette må stimuleres i større grad, og vil i seg selv legge grunnlaget for økt utnytting av utmarksbeite i storfeholdet. Tiltakene bidrar også til å redusere konflikter med andre interesser/produksjoner.

- PU-ordningen er avgjørende for å opprettholde melkeproduksjon over hele landet. Det er viktig at en holder fast ved den opprinnelige hensikten med ordningen, og ikke bruker av disse midlene til utlikning av mulige konkurranseskjevheter mellom de forskjellige meieriselskapene. Prisutjevningsordningen finansieres over melkeprisen, og det er dermed den norske melkebonden som i bunn og grunn finansierer de konkurransepolitiske virkemidlene i PU-ordningen. Dette kan ikke fortsette, og målprisen på melk må komme bonden til gode.
- Det finnes ikke faglig grunn til å fortsette med distribusjonstilskudd til aktørene utenfor Tine-systemet.
- Det generelle tilskuddet fra 2008 må avvikles fordi målprisfastsettingen er Endret.
- Tillegget på 5 øre til kapitaltilskuddet må avvikles
- RÅK -ordningen bør styrkes med det mål om at større andel av ferdigprodukter laget i Norge, produseres på norske råvarer
- Seminutjamningstilskuddet må styrkes for å utjamne seminkostnadene mellom husdyrtette områder og andre områder med store avstander, spredt husdyrproduksjon og få veterinærer.
- Tilskudd til veterinære reiser må styrkes, for må sikre velfungerende veterinærtillbud med god kostnadsutjamning.
- Styrke veterinærvaktordningen for å styrke kommunenes arbeid med å opprettholde veterinærtillbudet i hele landet.

12.1 Kvoteøkning og kvoteordningen

- Trøndelag Bondelag mener at kvoteordningen for melk må videreføres, og det må innføres et kvoteøkning ved nyetablering og utvidelse på til sammen 600 000 liter.
- Trøndelag Bondelag mener at statens andel av oppkjøp bør økes opp mot 50%
- Kvoteleie må begrenses til en maksperiode på 10 år. Deretter må kvoteeier enten gjenoppta produksjon på kvoten selv, eller selge.

13 Storfekjøtt/ ammeku

Hvordan vurderes markedssituasjonen?

Det har over mange år vært et betydelig underskudd av storfekjøtt i det norske markedet. Samtidig har kombinasjonen av endringer av forbruket av rødt kjøtt, og økt antall ammekyr resultert i prognoser i retning markedsdekning og overproduksjon. Koronapandemien har imidlertid økt innenlandsk etterspørsel etter storfekjøtt, og det er nå igjen et betydelig underskudd av norsk storfekjøtt i markedet.

Ammekuproduksjon er en langsiktig produksjon hvor overproduksjon vil få svært negative effekter på prisdannelsen og lønnsomheten. Bedra lønnsomhet i ammekuproduksjon for å tette inntektsgap vil raskt kunne lede inn i en overproduksjonssituasjon.

Dette gjør det etter Trøndelag Bondelags mening nødvendig å innføre produksjonsregulering også på denne produksjonen?

Hvordan bedre rammevilkåra?

- Trøndelag Bondelag mener det er meget viktig å gi storfekjøttproduksjon en økonomisk utvikling på linje med annen produksjon gjennom bruk av pris og budsjettmidler. For storfekjøtt er det fortsatt rom for en kontrollert produksjonsøkning. Produksjonsøkningen bør i størst mulig grad kanaliseres til typiske grasproduksjonsområder hvor en kan utnytte gode utmarksbeiter.
- Ammeku må prioriteres særskilt, da produksjonen sammen med lammeproduksjon ligger lavest på lønnsomhet i referansebruksberegningene.
- Styrking av tollvernet for å kunne øke gjennomsnittlig engrospris overgang til prosenttoll.
- Ordningen med kvalitetstilskudd for å dekke det innenlandske markedet på storfekjøtt bør videreføres uten vesentlig endring i forholdet mellom klassene.
- Investeringsstøtte må prioriteres til grasområder med tilgang til beitearealer. Øk tilskuddstaket til 3 millioner kroner, og bruk IBU-midlene mer aktivt for å redusere kapitalbindingen i landbruket framover. Det innebærer økt tildeling pr investeringsprosjekt.
- Beitetilskuddene doubles, dvs både det generelle beitetilskuddet og utmarksbeitetilskuddet. Dette er viktig for å styrke produksjonen og arealbruk i distriktene.
- Etablere et nytt målrettet tilskudd til ku og kalv som går sammen på beite. 3000 kroner for ku med kalv.
- Forsterk strukturinnretningen i husdyrtilskuddene til små og mellomstore bruk i ammekuproduksjonen.
- Styrk driftstilskuddet og strukturinnretningen i dette til ammekuproduksjon.
- Det er stort engasjement i sonegrensene for distriktstilskudd for kjøtt i deler av Trøndelag. Eksisterende grenser gir urimelige utslag i deler av området vårt, og det er jobba aktivt fra flere lokallag for endringer. Sonegrensene for distriktstilskudd for kjøtt må endres.
- Det må etableres en registreringsordning som kan gi et sikkert grunnlag for beregning av produksjonstilskudd etter gjennomsnittsberegning i året i stedet for bruk av 2 årlige telldataer.
- Velferdsordningene må styrkes betydelig.
- Tilskudds til avløsning ved ferie og fritid gir ikke den aktive gårdbrukeren rom for ferie og fritid på linje med befolkningen generelt.
 - o Makstilskuddet må mer enn doubles til 200 000 kroner.
 - o Tilskuddsgrunnlaget (dyretall og areal) for avløsertilskuddet må også heves for å sikre ferie og fritid ved ulike bruksstørrelser. Ammeku må prioriteres særskilt i denne sammenhengen.
- Sykdomsavløsningsordninga må være så god at den faktisk reduserer den økonomisk risikoen for gårdbrukeren ved innleie av avløser ved sykdom og fødsel. Særlig ved langvarig sykdom, så blir konsekvensene uholdbare økonomisk.

- Dagsatsen for avløsning ved sykdom og fødsel må økes slik at den minimum dekker den reelle avløserkostnaden pr dag ved sykdom. Trøndelag Bondelag erfarer at denne kostnaden i realiteten ligger i størrelsesorden 2 600 kroner pr dag.
 - Faktor for beregning av maks dagsats sykdomsavløsning i de enkelte produksjonene (dyretall og areal) må også heves for å sikre tilstrekkelig tilskudd ved ulike bruksstørrelser.
- Tilskudd til drift av beitelag OBB må styrkes for å legge grunnlaget for velfungerende og velorganisert beitebruk i hele landet.
 - Tilskudd til tiltak i beiteområder; Tilskuddet skal bidra til god utnytting av utmarksbeiter, redusere tap av dyr og fremme fellestiltak i beiteområdene. Trøndelag Bondelag mener investeringsstøtte til tiltak i beiteområder må økes. Faste tekniske installasjoner som sperregjerder og sankeanlegg må prioriteres, men en betydelig del av potten må vris over på elektronisk overvåkingsutstyr. Trøndelag Bondelag begrunner en økning av midler over denne ordningen med at det er forsvinnende lite midler til fordeling i kommunene, langt mindre enn behovet. I tillegg ser vi nå en liten revolusjon i beitebruken med rask økning i bruk av digitale overvåkingsverktøy. Dette må stimuleres i langt større grad, og vil i seg selv legge grunnlaget for økt utnytting av utmarksbeite i storfeholdet.

14 Sau/lam

Hvordan vurderes markedssituasjonen?

Sauenæringa har gjennom flere år slitt med å oppnå en tilfredsstillende økonomi. Dette har til dels en årsak i ubalanse i markedet, og at markedet ikke har hatt stor betalingsvilje for sau/lammekjøtt. Nå er det markedsbalanse for lammekjøtt, noe som gir rom for å styrke økonomien.

I innspillene fra lokallaga er det klart alle produksjoner skal prioriteres for å tette inntektsgapet mot andre grupper. Samtidig er grovforproduksjonene prioritert høyest blant en betydelig andel av lokallaga. Bedring av økonomi vil erfaringsvis raskt kunne lede over i overproduksjon i saueproduksjonen. Pris er det eneste virkemidlet for produksjonsregulering i dag.

Trøndelag Bondelag mener det er helt nødvendig å innføre produksjonsregulering for å kunne bedre rammevilkårene og lønnsomheten i saueholdet.

- Produksjonskvoter på sau bør kobles opp mot antall vinterfora sau.
- Trøndelag Bondelag legger stor vekt på at produksjonsrettigheten ikke kan gjøres omsettbart som melkekvote, verken gjennom salg eller utleie.

Hvordan bedre rammevilkåra?

Saueproduksjon ligger sammen med ammekuproduksjon lavest i inntekt i referansebruksberegningene. For å tette inntektsgapet mot andre grupper, må saueproduksjon løftes relativt sett mer enn andre produksjoner.

Generelt sett mener Trøndelag Bondelag at styrking av utmarksbeitetilskuddet må prioriteres særskilt. Dette er vesentlige for å nyttiggjøre seg beiteressursene, samtidig som kulturlandskapet holdes i hevd, og framfor alt bør det tilstrebes at det meste av sauekjøttet produseres på utmarksbeite. Dette fordi det gir den beste kvaliteten på produkta, er den mest miljøvennlige produksjonen og gir beste dyrevelferd.

- Utmarksbeitetilskuddet må dobles pr sau.
- Tilskudd til drift av beitelag OBB må styrkes for å legge grunnlaget for velfungerende og velorganisert beitebruk i hele landet.
- Tilskudds til avløsning ved ferie og fritid gir ikke den aktive gårdbrukeren rom for ferie og fritid på linje med befolkningen generelt.
 - o Makstilskuddet må mer enn dobles til 200 000 kroner.
 - o Tilskuddsgrunnlaget (dyretall og areal) for avløsertilskuddet må også heves for å sikre ferie og fritid ved ulike bruksstørrelser.
- Sykdomsavløsningsordninga må være så god at den faktisk reduserer den økonomisk risikoen for gårdbrukeren ved innleie av avløser ved sykdom og fødsel. Særlig ved langvarig sykdom, så blir konsekvensene uholdbare økonomisk.
 - o Dagsatsen for avløsning ved sykdom og fødsel må økes slik at den minimum dekker den reelle avløserkostnaden pr dag ved sykdom. Trøndelag Bondelag erfarer at denne kostnaden i realiteten ligger i størrelsesorden 2 600 kroner pr dag.
 - o Faktor for beregning av maks dagsats sykdomsavløsning i de enkelte produksjonene (dyretall og areal) må også heves for å sikre tilstrekkelig tilskudd ved ulike bruksstørrelser.
- Etablere et eget driftstilskudd for sau med innslagspunkt 30 sau og med avtrapping med økende dyretall.
- Styrk dyretilskuddene i saueproduksjonen. Økes i intervallet fra 0 – 150 sau.
- Trøndelag Bondelag foreslår å sette et tak på antall vinterfora sau det utbetales husdyrtilskudd til. Samtidig legges det vekt på at husdyrtilskuddet må forutsette at driftsforma omfatter et driftsapparat av et visst omfang. Utegangersau uten driftsbygninger og tekniske installasjoner vil dermed falle utenfor dette.
- For utbetaling av husdyrtilskudd kreves det at det i gjennomsnitt for buskapen produseres minimum 25 kg slakt pr. vinterfora dyr, hvor eventuelle tapte lam til rovdyr får en gjennomsnittsberegnet slaktevekt for egen besetning over flere år.
- Styrk kvalitetstilskuddet for lammeslakt.
- Ulltilskuddet i dagens ordning må sikre at all ull blir tatt vare på, med begrunnelse i at dette er et bærekraftig råstoff som i mange sammenhenger erstatter miljøskadelige tekstiler.
- Styrket innfrakttilskudd for slakt er viktig for å sikre kjøttproduksjon i hele landet.
- Styrke dyretilskudd til sau, styrke strukturinnretning, dvs mest økning i intervallet 1-150 sau.
- Tilskudd til tiltak i beiteområder; Tilskuddet skal bidra til god utnyttning av utmarksbeiter, redusere tap av dyr og fremme fellestiltak i beiteområdene. Trøndelag Bondelag mener investeringsstøtte til tiltak i beiteområder må økes. Faste tekniske installasjoner som sperregjerder og sankeanlegg må prioriteres høyest, men en del av potten må også kunne benyttes på elektronisk overvåkingsutstyr. Trøndelag Bondelag begrunner en økning av midler over denne ordningen med at det er forsvinnende lite midler til fordeling i kommunene, langt mindre enn behovet. I tillegg ser vi nå en revolusjon i beitebruken med rask økning i bruk av digitale overvåkingsverktøy. Ordningen bidrar til å redusere potensiell konflikt med andre interesser og produksjoner.

15 Svin

Svineproduksjon er fortsatt viktig for distriktsjordbruket og må kunne drives i ulik størrelse med utgangspunkt i utnyttelse av ressursgrunnlaget på gården. Dette er også viktig for å opprettholde en desentralisert foredlingsindustri.

Markedssituasjon

Svinenæringen har vært gjennom en lengre periode med et marked i ubalanse, men har nå på grunn av tiltak i næringa og økt innenlands etterspørsel under koronapandemien oppnådd markedsbalanse. Vi har nå bak oss 2 år med underdekning på svinekjøtt, så vi mener det ikke er noen fare for overproduksjon på kort sikt. Det bygges ikke smågrisfjøs, da inngangsbilletten på et slikt nybygg er omkring 22 millioner kroner. I tillegg til dette har vi heller ikke fått den fulle effekten av utrangeringen av engangspurkene. Denne får vi i 2024, når dispensasjonene går ut, og ytterligere 10 000 tonn svinekjøtt går ut av produksjon. Obligatorisk husdyrkontrolldeltagelse (Ingris) vil være et viktig hjelpemiddel med tanke på å ha oversikt over produksjon og prognoser for når kjøttet vil komme ut i markedet. Dette har stor betydning for lønnsomheten.

I denne situasjonen har Trøndelag Bondelag forventninger til at markedsregulator Nortura vil ha rom for å øke planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på gris framover, nå når markedet er i balanse.

Investeringsvirkemidler:

- Grunnet mange år etter hverandre med dårlig økonomi, er etterslepet på vedlikehold stort. 70% av husene må bygges om/oppgraderes til dagens krav/forventninger og behov, og det må derfor være mulighet for investeringstilskudd også på gris på eksisterende bruk opp til konsesjonsgrensen.
- Investeringstilskudd må gis til ombygging og tiltak som hever dyrevelferden i fjøsene. Det største klima- dyrevelferds- og dyrehelsetiltaket er konvertering til SPF, og bør derfor prioriteres. Ventilasjonsanlegg, etterisolering, romsligere binger, og nye og mykere gulvbelegg er også viktige dyrevelferdstiltak som må med i ei slik ordning.
- Styrke distriktsgrisen gjennom høyere satser på investeringsmidler i regioner med særlig stor avstand til foredlingsindustri og fôrindustri.
- For å sikre fortsatt balanse mellom produksjon og forbruk er det viktig å ikke iverksette tiltak som kan virke produksjonsdrivende.

Prioritering av ulike tilskudd:

- Kraftforpris må holdes nede gjennom prisnedskrivningstilskudd på korn.
- Smågrisproduksjon er arbeidsintensiv og kapitalkrevende. Lønnsomheten i mindre besetninger må derfor bedres gjennom styrking av strukturvirkemidler.
- Husdyrtilskuddet er mest avgjørende for de små besetningene. Det er dyrt å være liten i både distrikt og sentrale strøk, derfor bør strukturtilskudd til mindre besetninger økes.
-
- Forslag til ny fordelingsnøkkel for husdyrtilskudd:
 - o 10 - 35 årspurker 2000 kr pr. purke
 - o Det foreslås å etablere et nytt dyretallsintervall og tredoble satsen i bunnen. Det vil si intervallet 30 - 700 slaktegris gis 42 kr pr. gris
 - o Resterende intervall 700 – 1400 slaktegris gis ikke husdyrtilskudd.
 - o Dette innebærer en omfordeling av midler fra intervallet 700-1400 slaktegris til nytt intervall 30-700 slaktegris for å styrke strukturinnretningen. Samtidig legges det inn innslagspunkt på 30 gris, for å utelate hobbydrift.
- Tilskudds til avløsning ved ferie og fritid gir ikke den aktive gårdbrukeren rom for ferie og fritid på linje med befolkningen generelt.
 - o Makstilskuddet må mer enn dobles til 200 000 kroner.

- Tilskuddsgrunnlaget (dyretall og areal) for avløsertilskuddet må også heves for å sikre ferie og fritid ved ulike bruksstørrelser.
- Sykdomsavløsningsordninga må være så god at den faktisk reduserer den økonomisk risikoen for gårdbrukeren ved innleie av avløser ved sykdom og fødsel. Særlig ved langvarig sykdom, så blir konsekvensene uholdbare økonomisk.
 - Dagsatsen for avløsning ved sykdom og fødsel må økes slik at den minimum dekker den reelle avløserkostnaden pr dag ved sykdom. Trøndelag Bondelag erfarer at denne kostnaden i realiteten ligger i størrelsesorden 2 600 kroner pr dag.
 - Faktor for beregning av maks dagsats sykdomsavløsning i de enkelte produksjonene (dyretall og areal) må også heves for å sikre tilstrekkelig tilskudd ved ulike bruksstørrelser.
- Etablere ny fondsordning med skattefordel for å utjevne inntekt mellom gode og dårlige år.

16 Fjørfe

Produksjon av egg og kylling har tradisjonelt vært produksjoner som har utnyttet ledig ressurser på gården, både arealmessig og arbeidskraft. Etter endringer i konsesjonsgrensene i 2014 har denne produksjonen fått en vesentlig betydning for mange brukere. Vi mener det fortsatt bør være rom for disse produksjonene til utnyttelse av gårdens totalressurser.

Trøndelag Bondelag er bekymret for frafallet av markedsordninger innenfor disse produksjonene, og mener at disse er nødvendig for å opprettholde produksjonene i distrikta. På egg har det eksempelvis vært en konstant overproduksjon siden 2014.

Blant annet er fraktutjevning et virkemiddel for å sikre landbruksproduksjon over hele landet. Med en prinsipiell inngang på debatten er fraktutjevning et av de mest treffsikre distriktsvirkemidler vi har med tanke på at de utligner rene transportkostnader for foredlingsbedriften. Vi mener derfor det er riktig å fremme som forslag før årets jordbruksforhandlinger at det avsettes midler til innfrakt av fjørfe.

- Et sterkt tollvern er viktig for at norske bønder kan produsere egg og fjørfekjøtt på mest mulig norske råvarer. Vi ser stadig mer import av egg- og fjørfeprodukter. Mercosur-avtalen åpner bl.a. for import av kylling fra Sør-Amerika som er produsert under helt andre levevilkår enn norsk kyllingproduksjon tillater. Regelverket i Mercosur-land har ikke de samme restriksjoner på bruk av forebyggende antibiotika, har ikke samme overvåkningsprogram på salmonella og campylobakter, kyllingen produseres på mye høyere dyretetthet og uten bruk av miljøberikelser.
- Prisnedskrivning: Kraftfôr er den største utgiftsposten for fjørfebonden, og selv små økninger i fôrpris får store negative utslag for fjørfebondens bunnlinje. Økt kornpris må kompenseres ved tilsvarende økt prisnedskrivning på norsk korn.
- Husdyrtilskudd: rett opp husdyrtilskuddet slik at alle høner opp til konsesjonsgrensen, 7.500 stk., berettiges tilskudd på minimum kr 12 per høne. Husdyrtilskudd til rugeeggprodusenter må også oppjusteres årlig.
- Tilskudds til avløsning ved ferie og fritid gir ikke den aktive gårdbrukeren rom for ferie og fritid på linje med befolkningen generelt.
 - Makstilskuddet må mer enn dobles til 200 000 kroner.
 - Tilskuddsgrunnlaget (dyretall og areal) for avløsertilskuddet må også heves for å sikre ferie og fritid ved ulike bruksstørrelser.

- Sykdomsavløsningsordninga må være så god at den faktisk reduserer den økonomisk risikoen for gårdbrukeren ved innleie av avløser ved sykdom og fødsel. Særlig ved langvarig sykdom, så blir konsekvensene uholdbare økonomisk.
 - o Dagsatsen for avløsning ved sykdom og fødsel må økes slik at den minimum dekker den reelle avløserkostnaden pr dag ved sykdom. Trøndelag Bondelag erfarer at denne kostnaden i realiteten ligger i størrelsesorden 2 600 kroner pr dag.
 - o Faktor for beregning av maks dagsats sykdomsavløsning i de enkelte produksjonene (dyretall og areal) må også heves for å sikre tilstrekkelig tilskudd ved ulike bruksstørrelser.
- Særsilt for spesialproduksjoner med kylling med mye lavere dyretetthet og lengre levetid, slår skjævt ut da utregning er basert på antall kyllinger til slakt istedenfor antall kg til slakt. Må her endre grunnlag for beregning av avløsertilskudd ved spesialproduksjoner av kylling.
- Konesjonsgrensene for hvitt kjøtt og konsumegg må ikke økes.
- Markedsreguleringsordningen for egg må opprettholdes.
- Det må jobbes for å få innført etableringskontroll på egg gjennom markedsregulator i samarbeid med de andre varemottakere.
- Ordningen med frakttilskudd for konsumegg må opprettholdes.
- Frakttilskudd på innfrakt av kylling til slakt, må etableres.
- Fraktutjevningen vurderes som et viktig distriktpolitisk virkemiddel samt redusere konsekvensene av eventuelle utbrudd av smittsomme fjørfesykdommer i fremtiden ved å ha en spredt produksjon.
- Ønsker øremerkede investeringsmidler/støtteordninger til fornybare energikilder. I tillegg til kraftfor er energi den største innsatsfaktoren i kjøttproduksjonen.
- Investeringstilskudd må gis til ombygging og tiltak som hever dyrevelferden i fjøsene.
- Sikre at etablering av et klimafond (Bionova) i landbruket også må være tilgjengelig for fjørfeprodusenter.
- Etablere ny fondsordning med skattefordel for å utjevne inntekt mellom gode og dårlige år.

17 Korn/kraftfôr

- Trøndelag Bondelag mener målprisen må økes for alle kornartene, men hvete og havre må økes relativt sett mer enn bygg. Dette for å øke samla kornproduksjon og dermed selvforsyningsgrad. Prioriteringen av havre og hvete er nødvendig for å ta markedsandeler i kornmarkedet fra importerte cerealier.
- **Målprisøkning må kombineres med full prisnedskrivning for å sikre konkurransekrafta i verdikjeden. Det vil også være nødvendig å styrke tollvernet ved overgang til prosenttoll for produksjonene som er de store avtakerne av norsk fôrkorn. Dette grepet vil kunne gi rom for å øke kornprisen noe, og må balanseres nøye.**
- Stimulere til dyrking av andre arter enn bygg (hvete, havre, erter, eng i vekstskifte, oljevekster, proteinvekster, erter osv).
- Stimulere kornproduksjon av god og riktig kvalitet gjennom etablere/styrke kvalitetstilskudd.
- Aktiv forskning og utprøving av både produksjonsløsninger og arter for å møte framtidig klimaendringer og ulike vekstforhold i ulike deler av landet. Det er svært viktig å opprettholde sortsutprøving i Trøndelag.
- Kulturlandskapstilskuddet bør økes for alt areal. Dette for å bidra til å holde arealer i drift.

- Arealtilskudd for korn i sone 4 og 5 må økes. Som nevnt tidligere er kornarealet i tilbakegang både i sone 4 og sone 5, og denne utviklingen må snus. Sone 5a har også lavere arealtilskudd enn sone 4.
- Det er viktig at det er sterke nok strukturvirkemidler også i kornproduksjonen. Det er betydelige stordriftsfordeler i kornproduksjon, og inntekt pr. årsverk for små/mellomstore bruk er betydelig lavere enn for de større kornbrukene. Trøndelag Bondelag foreslår derfor å etablere trappetrinn i tillegg til ordinær sats på arealtilskudd for korn i alle soner etter denne mal:

0-400 daa	400-600 da	600- 800 da
Pluss 100 kr pr da	Pluss 60 kr. pr. da	Pluss kr 20 pr da
- Trøndelag Bondelag mener det skal etableres tilskuddstak for arealtilskudd til korn på 1000 daa. Tilskuddstak for arealtilskudd økologisk kornproduksjon 1000 daa.
- Trøndelag Bondelag foreslår videre at det innføres et driftsvansketilskudd, jf utredningen fra partssammensatt arbeidsgruppe i 2018. Dette vurderes som nødvendig for å sikre at arealer med særlige driftsvansker blir drevet.
- Det må foretas en utredning om:
 - o Innføring av et vekstskiftetilskudd
 - o Premiering av driftsmetoder som kan dokumentere effekt på kvalitet, volum og miljø.
- Det foreslås å opprette en egen arealklasse for hvete og oljevekster for å kunne stimulere disse produksjonene spesifikt.
- Videre foreslår Trøndelag Bondelag å innføre en ekstra satsing på proteinvekster gjennom etablering av et driftstilskudd for produsenter som høster et visst antall daa av dette. Formålet er med dette å legge inn et risikotillegg som gjør det mer attraktivt å prøve ut og dyrke større arealer med særlig høstoljevekster. Driftstilskudd bør innføres både på Østlandet og i Trøndelag.
- Det må iverksettes tiltak og investeringer for å styrke mottakskapiteten for proteinrike vekster. Dette fordi mottaks- og tørkemuligheter i dag kan være en begrensende faktor i enkelte områder.
- Investeringsvirkemidlene må styrkes betydelig. Dette gjelder både investeringer i tørkekapasitet, klimatiltak, og bedra vilkår for bruk av bioenergi i forbindelse med tørkeanlegg. Videre bør investeringstilskuddet kunne innvilges til gjødsellager på rene kornbruk. Dette vil legge grunnlaget for svært fornuftig utnyttning av husdyrgjødsel og biorest framover. Dette vil også være et viktig bidrag for å kunne øke karbonbinding i jord på ensidige kornbruk.
- Regionalt Miljøprogram (RMP) er et viktig virkemiddel for økt effekt av miljøtiltak i landbruket. Det er helt avgjørende med rammer som sikrer kostnadskompensasjon for gjennomføring av tiltak. Men det bør også i en situasjon hvor det vil måtte bli lagt inn mer midler over statsbudsjettet være mulig å legge inn en inntektsdimensjon i miljø- og klimavirkemidlene.
- Tilskudd til drenering og SMIL-ordningen må prioriteres for å sikre bedre agronomi, økt matproduksjon med mindre klimaavtrykk. Kostnadene knyttet til drenerings- og hydrotekniske tiltak har økt betydelig det siste året. Det foreslås å innføre to satser, avhengig av dreneringsmetode. For eksempel 3 000 kroner pr daa og 6000 kroner pr daa. Drenering er

svært viktig for å utnytte avlingspotensialet på jordbruksarealet, og har betydelig positiv effekt på agronomi og redusert klimagassutslipp.

- Fraktordningene må styrkes for at det fortsatt skal stimuleres til prisutjevning mellom landsdeler og for å få til en rasjonell kornstrøm. Mellomfraktordningen mellom landsdeler må styrkes for at husdyrproduksjonen i distriktene ikke får konkurranseulempen i form av dyrere kraftfor.
- Vi foreslår også at det etableres en innfraktordning i Midt-Norge (slik som på Østlandet) for å bedre kornøkonomien for produsenter som ligger langt fra kornmottakene.
- Det produseres for lite økologisk korn i Norge, både mat- og fôrkorn. Det bør legges til rette for å dekke de behovene markedet etterspør når det gjelder økologisk korn gjennom pris på kornet. Bare en femtedel av behovet dekkes av norsk produksjon. For å opprettholde konkurransekraft ved prisøkning, bør det vurderes å benytte prisnedskrivning på økologisk korn.

18 Andre produksjoner

- Birøkt

Det må etterstrebtes å øke andelen norskprodusert honning betydelig, både for å utvikle næringen og for å styrke naturlig pollinering av vår flora. Ut fra beregninger er forbruket 4 ganger hva vi produserer her i landet. Trøndelag Bondelag foreslår derfor å øke produksjonstillegget fra 600 kroner pr. bifolk til 700 kroner pr. bifolk.

Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid for birøktere; øk tilskuddsgrunnlaget til 150 kr/bifolk.

- Skog

Allskog har i sitt innspill til Trøndelag Bondelag lagt stor vekt på at Bondelaget må reversere nedtrekket i ramma for LUF-tilskudd til skog i fjorårets tekniske jordbruksavtale. Jordbruksorganisasjonene prioriterte ikke midler til dette formålet i fjor.

Denne endringen har etter Trøndelag Bondelags mening uheldig effekt på utvikling av skogressursen i framtida. Trøndelag Bondelag støtter Allskog i at dette nedtrekket må reverseres, for å sikre skogens framtidige rolle som verdiskaper i distriktene og svært viktig karbonfanger i norsk landbruk. Tilskuddet må minimum tilbake på 2021-nivå, og kompenseres for prisveksten.

19 Annet.

• AgriForsk - utvikle og fremme grønn forskning som møter jordbrukets behov

I april-august 2021 gjennomførte Ruralis en evaluering av Grønn Forskning i Midt-Norge (GFMN). Når bonden får møte forskeren blir forskningen mer relevant og matnyttig for næringen, viser [rapporten fra Ruralis](#). En tilrettelagt arena forankret av gode nettverk for dialog og samhandling har styrket det midtnorske jordbruket i 12 år.

Jordbruksnæringa i Midt-Norge opplever arenaen som så viktig, at vi nå mener det er på tide å utvikle den. Jordbruksnæringa i hele landet trenger kontaktpunkter inn mot FoU-miljøene. Det grønne skiftet er over oss, og det er viktig at næringa selv får være involvert når premisene for forskning og utvikling legges. Gjennom å utvikle AgriForsk kan vi tilby en nasjonal pakke med tilpassede prosesser for bondens dialog og samhandling med FoU-miljøer, det offentlige og andre samfunnsaktører.

AgriForsk kan være en svært viktig bidragsyter, med utgangspunkt i den kompetanse og erfaring som er utviklet, til næringsklynger som Agritech Cluster, NCE Heidner Biocluster og andre som har behov for samarbeid med jordbruket. Det er spesielt verdifullt med tilpassede prosesser for de mange små aktørene i jordbruket som ikke har finansielle muskler til å drive egne FoU-prosjekt, og det bidrar til å holde oppmerksomhet rundt regionenes særegne behov og forutsetninger. Det fungerer som en motvekt til tunge fagmiljøer og sentraliserte nasjonale næringsaktører.

Trøndelag Bondelag mener det er svært viktig å videreutvikle denne arenaen i hele landet, og foreslår å avsette 6 mill. kroner til å utvikle og fremme grønn forskning som møter jordbrukets behov i hele landet.

- **Fjellandbrukssatsinga**

Trøndelag Bondelag er positiv til en videreført fjellandbrukssatsing. Det legges imidlertid vekt på at en satsing må stimulere fjellbonden og landbruksdriften i fjellandbrukskommunene. Det vil si at satsingen må utvikle og tilrettelegge for fjellandbruket også i Trøndelag og videre nordover i landet.

- **Midler tilrettelegging av beitearealer til kortnebbgås**

Denne ordningen er svært viktig i deler av Trøndelag, og er helt avgjørende for å redusere konflikten omkring avlingsskader på grunn av gåsebeite. Trøndelag Bondelag legger stor vekt på at ordningen må videreføres og styrkes betydelig for å opprettholde sin betydning.

- **Markedsregulering**

I tillegg til en generell styrking av markedsregulatorenes verktøykasse for markedsregulering, gjentar Trøndelag Bondelag at det er nødvendig å innføre produksjonsregulering i en rekke produksjoner, for å unngå overproduksjon ved økt lønnsomhet. Overproduksjon vil føre til prisfall og redusert inntekt. Dette gjelder både storfekjøtt, lam og egg.

- **Miljøvirkemidler (SMIL, Grøfting m.m)**

Tilskudd til hydrotekniske tiltak i SMIL-ordningen må styrkes for å bidra til oppgradering av hydrotekniske anlegg slik at de tåler hyppigere og mer omfattende ekstremnedbør. Dette vurderes som et viktig virkemiddel både for å redusere erosjon og avrenning, redusere klimagassutslipp fra landbruket og bedra agronomi på den enkelte gård.

Tilskuddssatsen på dreneringstilskuddet må økes betydelig for å stimulere økt dreneringsaktivitet i jordbruket. Dreneringskostnadene har økt betydelig den senere tid, og satsen må følge etter. Det foreslås å innføre to satser, avhengig av dreneringsmetode. For eksempel 3 000 kroner pr daa og 6000 kroner pr daa. Drenering er svært viktig for å utnytte avlingspotensialet på jordbruksarealet, og har betydelig positiv effekt på agronomi og redusert klimagassutslipp.

- **Skatt/avgift/ toll/ importvern**

Toll og importvern har fått sterk prioritet tidligere i innspillsdokumentet, så det skrives ikke mer om temaet her, ut over at overgang til prosenttoll er en forutsetning for tetting av inntektsgap.

Videre legger Trøndelag Bondelag vekt på at det må jobbes veldig konkret for kostnadsreduksjoner i skatt- og avgiftspolitikken for landbruket. Dette har aktualisert seg veldig den senere tida men den ekstreme kostnadsveksten på innsatsfaktorer i matproduksjonen. Skatte- og avgiftspolitikken må brukes aktivt for å redusere kostnadssiden i norsk landbruk og matproduksjon.